

บทที่ ๒

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานีระหว่างพ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๒๐ ตั้งแต่บทที่ ๑ ถึงบทที่ ๕ นั้น เป็นการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานีในอดีตที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้สังคมของ เมืองอุบลราชธานีในปัจจุบัน ดังอาจพิจารณาได้จากประเด็นในการอภิปรายดังนี้

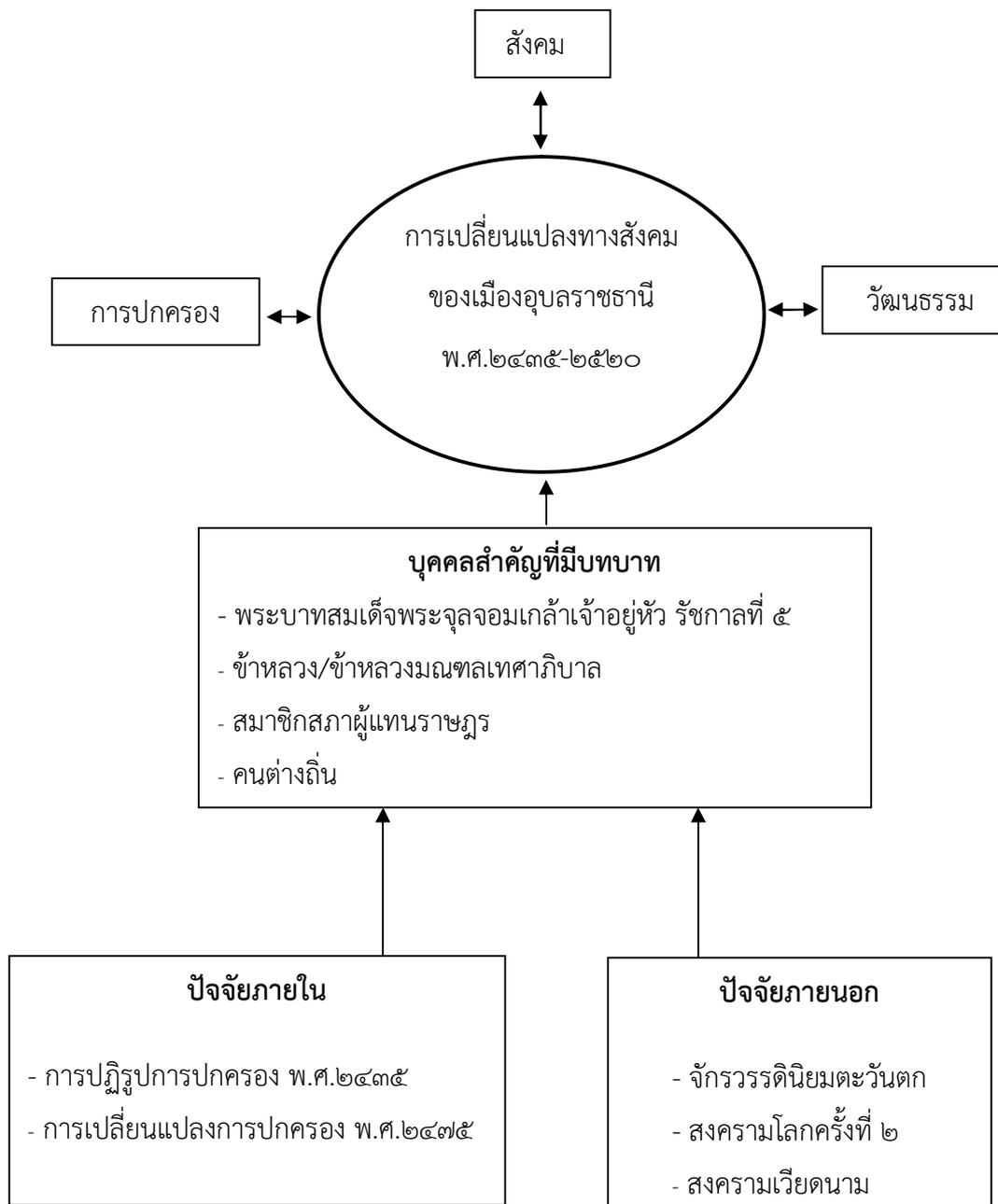
๒.๑ วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑) เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของเมืองอุบลราชธานี ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๒๐

๒) เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกที่มีผลต่อพัฒนาการและความสืบเนื่องของ เมืองอุบลราชธานี

๓) เพื่อศึกษาบทบาทบุคคลสำคัญของเมืองอุบลราชธานีที่มีบทบาทต่อการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๒๐

กรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยกำหนดเป็นแนวสมมติฐานการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมือง อุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๒๐ นั้น เป็นผลมาจากพัฒนาการของปัจจัยทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย ดังแผนภูมิต่อไปนี้

จากกรอบแนวคิดข้างต้น จะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๖๐ มีปัจจัยภายในที่เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองภายใน และปัจจัยภายนอกที่เป็น เหตุการณ์อันเนื่องมาจากการเมืองระหว่างประเทศในระดับโลก และระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

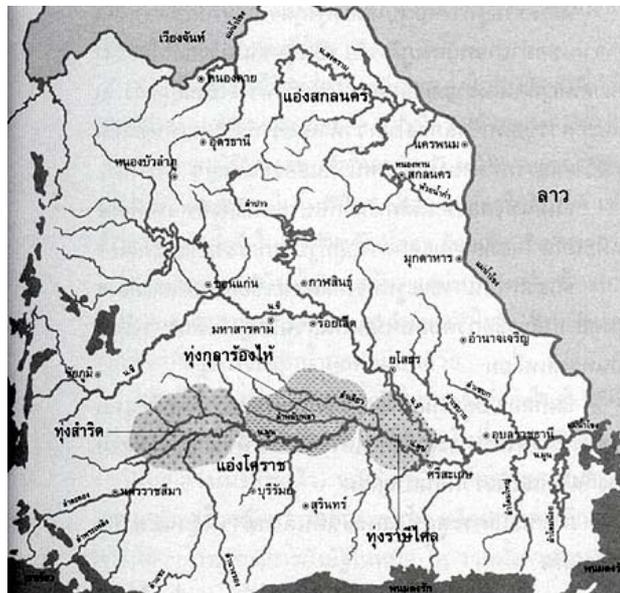
๖.๒ สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดตามแผนภูมิข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปและอภิปรายผลของการศึกษา ดังนี้

๖.๒.๑ สภาพทั่วไปของเมืองอุบลราชธานีด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ระหว่าง พ.ศ.๒๔๓๕-๒๕๒๐

ผู้วิจัยพบว่าสภาพภูมิศาสตร์บริเวณที่ตั้งของเมืองอุบลราชธานีมีความเหมาะสมในการตั้งเมือง ดังอาจพิจารณาได้จากแผนที่แสดงแม่น้ำและจังหวัดอุบลราชธานีดังนี้

แผนที่ ๑๕ แสดงบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากแผนที่ข้างต้น เมืองอุบลราชธานีตั้งอยู่บนพื้นที่ลุ่มน้ำมูล ลุ่มน้ำชีและลุ่มน้ำโขง ขณะเดียวกันก็มีแนวพรมแดนติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศกัมพูชา ลักษณะเช่นนี้หากพิจารณาสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี พบว่าบริเวณเมืองอุบลราชธานีเป็นที่ตั้งของชุมชนมาตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์จนล่วงเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ ได้แก่ สมัยอาณาจักรพูนัน สมัยอาณาจักรเจนละ สมัยอาณาจักรพระนคร สมัยอาณาจักรล้านช้างและอาณาจักรไทยสยาม ดังนั้นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในการตั้งถิ่นฐานดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่กำหนดลักษณะของกลุ่มคนตามชาติพันธุ์ สังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองการปกครอง วิธีการผลิต และวัฒนธรรมของเมืองอุบลราชธานีดังนี้

๑) กลุ่มคนมีหลากหลายชาติพันธุ์ที่เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐาน เช่น เขมร ลาว กวย
ส่วย ข่า บรู กุลา ญวน จีน เป็นต้น

๒) การเมืองการปกครองมีพัฒนาการตามลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์
ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน และลักษณะความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐและอาณาจักรในการเมืองการปกครอง

๓) พัฒนาการของวิธีการผลิตตั้งแต่สมัยการผลิตเพื่อยังชีพจนเข้าสู่สมัยแห่งการผลิต
เพื่อการค้าส่งออก มีความสัมพันธ์ระหว่างสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของกลุ่มน้ำมูล
ลุ่มน้ำชี และลุ่มน้ำโขง รวมทั้งลำนํ้าสาขา กับคนตามกลุ่มชาติพันธุ์ และสังคมวัฒนธรรมทางการเมือง
การปกครอง

๔) สภาพวัฒนธรรมมีพัฒนาการตามความสัมพันธ์ระหว่างสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้ง
กับคนตามกลุ่มชาติพันธุ์ วิธีการผลิต และสังคมวัฒนธรรมทางการเมืองการปกครอง

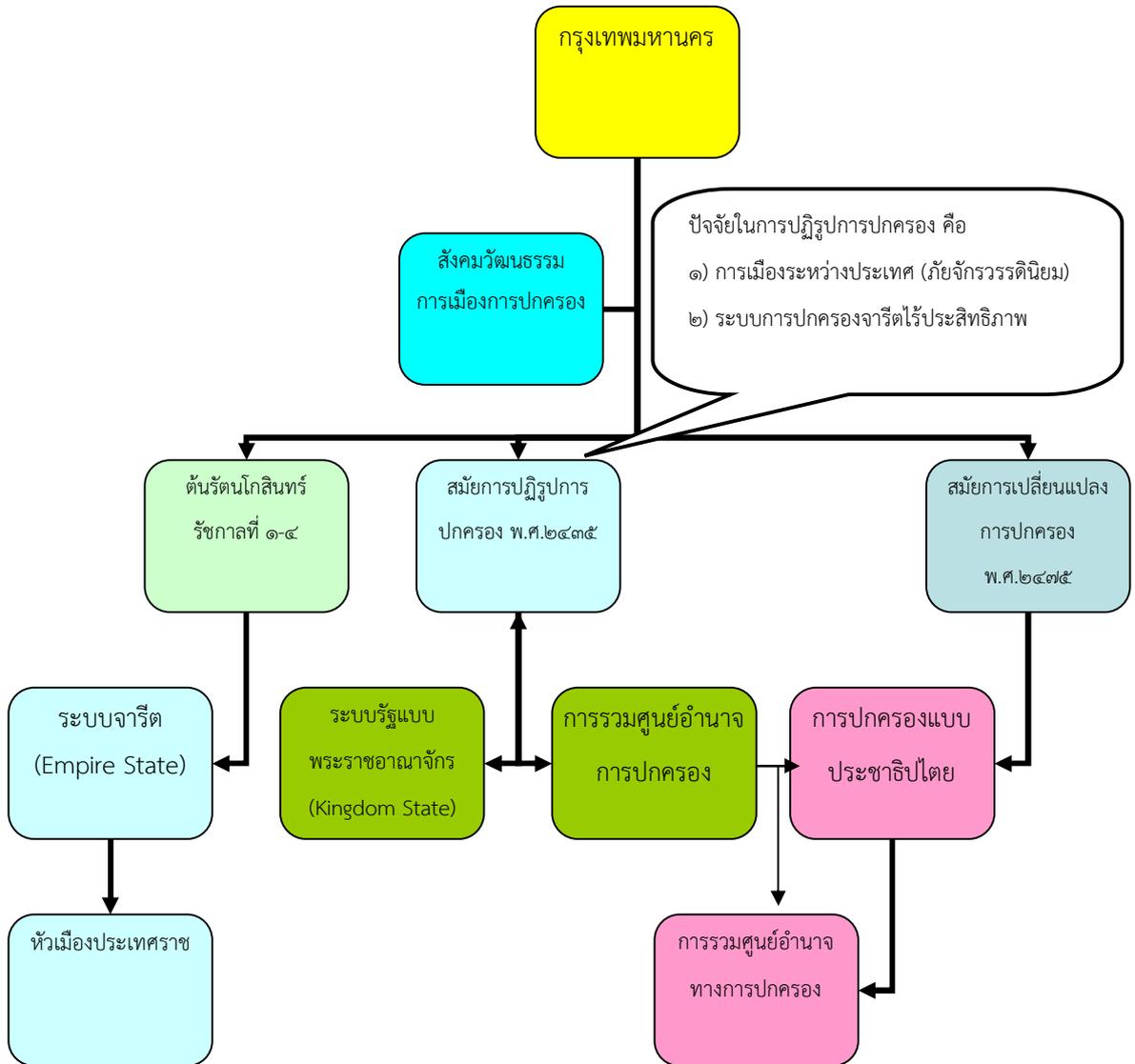
ลักษณะของกลุ่มคน สังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองการปกครอง วิธีการผลิตและ
วัฒนธรรมของเมืองอุบลราชธานีข้างต้น จึงเป็นข้อสมมติฐานที่ผู้วิจัยนำมาสู่คำถามว่า ปัจจัยใดที่ส่งผล
ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.๒๔๓๕-๒๕๒๐

๖.๒.๒ ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของจังหวัดเมืองอุบลราชธานี

ระหว่างพ.ศ.๒๔๓๕-๒๔๗๕

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง
พ.ศ.๒๔๓๕ -๒๔๗๕ ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยทางการเมืองการปกครองมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
ของเมืองอุบลราชธานี ดังจะพิจารณาจากแผนภูมิที่ ๑ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑ สภาพการเมืองการปกครองกรุงเทพฯ กับหัวเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.๒๔๓๕-๒๔๗๕

จากแผนภูมิที่ ๑ สภาพสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองในหัวเมืองอุบลราชธานีสมัยระบบจารีต (Empire State) นั้น เมืองอุบลราชธานีใช้รูปแบบการปกครองแบบอาณาจักรล้านช้าง คือระบบอาญาสี่ ซึ่งเป็นแบบธรรมเนียมการปกครองล้านช้าง ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองอุบลราชธานีกับกรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราช ในช่วงระหว่างรัชกาลที่ ๑-รัชกาลที่ ๔ ทั้งนี้รัฐบาลกรุงเทพฯจะเป็นผู้แต่งตั้งเจ้าเมืองอุบลราชธานีในการบริหารการปกครองท้องถิ่นของตน ดังปรากฏภาพของคณะสำรวจดินแดนในลุ่มน้ำของ ซึ่งนำโดย ฟรานซิส การ์นิเย (Francis Garnier) ที่วาดภาพเหตุการณ์พิธีกรรมทางศาสนาในการแต่งตั้งเจ้าเมืองอุบลราชธานีดังนี้

ภาพที่ ๕๖ ภาพวาดของ Louis Delaporte ซึ่งร่วมทางมากับคณะของ Francis Garnier
พิธีกรรมทางศาสนาในการตั้งเจ้าเมืองอุบลราชธานี ๗ มกราคม ๒๔๑๐

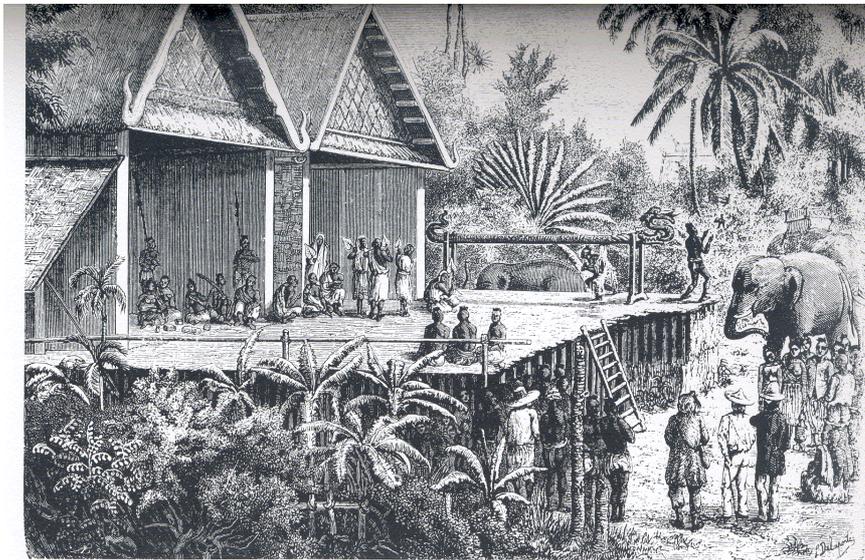

Plate 39 The religious ceremony for the coronation of the king of Oubon.

ที่มา : Louis Delaport and Francis Garnier, Walter E.J.Tips (translated and composed), **A Pictorial Journey on the Old Mekong Cambodia, Laos and Yunnan** The Mekong Exploration Commission Report (1886-1868) Volume 3 (Bangkok : White Lotus Co.,Ltd., 1998), p. 73.

ต่อมารูปแบบการปกครองแบบคณะอาญาสี่ได้ถูกปฏิรูปการบริหารการเมืองการปกครองเป็นแบบพระราชอาณาจักร (Kingdom State) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ อันเนื่องมาจากปัจจัย ๒ ประการคือ

๑) การเมืองระหว่างประเทศ คือ ภัยจากจักรวรรดินิยมตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพล ตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๔ จนนำไปสู่วิกฤตการณ์ ร.ศ.๑๑๒ ที่ทำให้ประเทศไทยต้องเสียดินแดนในฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองให้แก่รัฐบาลฝรั่งเศส และสถานการณ์ดังกล่าวได้นำมาสู่การปฏิรูปการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ในช่วงระหว่าง พ.ศ.๒๔๓๕-๒๔๕๓

๒) การบริหารการปกครองแบบระบบจารีตนั้น ทำให้การบริหารการเมืองการปกครองระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองอุบลราชธานีไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ปัญหาการขอตั้งเมืองใหม่ ปัญหาการแย่งชิงเลกไพร่ ปัญหาการแต่งตั้งผู้นำท้องถิ่น ปัญหาการเก็บส่วย และปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม

ปัญหาเหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการเก็บส่วยได้นำไปสู่การส่งข้าหลวงลงมาปกครองหัวเมืองอีสานและหัวเมืองอุบลราชธานี

ปัจจัย ๒ ประการข้างต้น เป็นผลที่นำไปสู่การปฏิรูปการปกครอง ใน พ.ศ.๒๔๓๕ ซึ่งเป็นการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจจากกรุงเทพฯ โดยตรง ทั้งนี้ผลจากการปฏิรูปการปกครองในช่วงดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานีดังนี้

๑) ด้านการเมืองการปกครอง มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือการปฏิรูปหัวเมืองอุบลราชธานีให้เป็นหัวเมืองแบบเทศาภิบาล โดยมีข้าหลวงเทศาภิบาลมาดูแลและกำกับหัวเมืองอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองแบบล้านช้างมาสู่การปกครองแบบใหม่ ดังจะพิจารณาได้จากตารางดังนี้

ตารางที่ ๑๓ แสดงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านการปกครองระหว่าง พ.ศ.๒๔๓๕ – ๒๔๕๓

แบบเดิม	การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
๑. การเมืองการปกครองแบบจารีตล้านช้าง	๑. การเมืองการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล
๒. โครงสร้างทางชนชั้นแบบล้านช้าง ชนชั้นผู้ปกครองที่เป็นหลักในการปกครอง คือ คณะอาญาสี่ - ชนชั้นผู้ปกครองได้รับผลประโยชน์จาก ผู้ใต้ปกครองในรูปของการเกณฑ์แรงงาน ส่วย สิ่งของ ผลประโยชน์จากการเก็บค่าธรรมเนียม ต่างๆ และได้รับส่วนลดจากการเก็บส่วยอากร ต่างๆ จากรัฐบาลด้วย	๒. โครงสร้างทางชนชั้นเปลี่ยนเป็นแบบแผน เดียวกับกรุงเทพฯ คณะอาญาสี่ถูกปรับให้เป็น ผู้ช่วยข้าหลวงที่มาปกครอง - ชนชั้นผู้ปกครองได้รับผลประโยชน์เป็นเพียง เงินเดือนจากกรุงเทพฯ ส่วนผลประโยชน์อื่นๆ ตามที่ได้รับแต่เดิมต้องถูกส่งไปกรุงเทพฯ โดยตรง
๓. การเกณฑ์ไพร่ เลก	๓. การเกณฑ์ทหาร
๔. การเกณฑ์ส่วยเป็นสิ่งของ	๔. การเกณฑ์ส่วยเป็นเงินตรา
๕. การพระพุทธศาสนาแบบคติล้านช้าง	๕. การพระพุทธศาสนาแบบ “ธรรมยุติกนิกาย” ตามแบบแผนกรุงเทพฯ เป็นกลไกในการถ่ายทอด ด้านการศึกษา วัฒนธรรมและการปกครอง ร่วมกับข้าหลวงต่างพระองค์จากกรุงเทพฯ
๖. การศึกษาหนังสือด้วยภาษาล้านช้าง	๖. การศึกษาหนังสือด้วยภาษาไทยกรุงเทพฯ

จากตารางข้างต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านสำคัญๆ ทั้ง ๖ ประการดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปการปกครองเพื่อรวมศูนย์อำนาจในการปกครองให้ขึ้นต่อกรุงเทพฯ โดยตรง เพื่อเป็นการตั้งรับกับสถานการณ์จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสซึ่งมีบทบาทในลาว กัมพูชา และเวียดนามซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับไทย อันส่งผลกระทบต่อกรณีพิพาทเรื่องดินแดนระหว่างไทยกับประเทศดังกล่าว ดังกรณีวิกฤตการณ์ ร.ศ.๑๑๒ ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยเฉพาะการเปลี่ยนแบบแผนพระพุทธศาสนาแบบล้านช้างให้เป็นแบบธรรมยุติกนิกายแบบแผนเดียวกับกรุงเทพฯ ก็เป็นการปลุกฝังคตินิยมรัฐประชาชาติให้เป็นเอกภาพเดียวกับราชอาณาจักรสยาม (Kingdom State)

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังคงดำเนินไปเพื่อปรับปรุงการปกครองให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดเก็บภาษี การเกณฑ์แรงงานคนเพื่อทำหน้าที่เป็นทหารและพัฒนาก่อสร้างสาธารณประโยชน์ของพระนครและมณฑลต่างๆ ให้มีความทันสมัย รวมทั้งการปราบปรามโจรผู้ร้ายในเมืองอุบลราชธานีซึ่งมีมากจนทำให้พ่อค้าที่เดินทางไปมาค้าขายตามเส้นทางเกวียนและเรือไม่มีความสะดวกและปลอดภัย โดยเฉพาะพ่อค้าคนจีน จนส่งผลให้มีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำการค้าในเมืองอุบลราชธานีเพิ่มขึ้นและมีบทบาทสำคัญในการค้าระหว่างหัวเมืองอีสานกับกรุงเทพฯ

ผู้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านการปกครองเมืองอุบลราชธานีในระยะแรกตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๒๕ คือ หลวงภักดีณรงค์ (ทัต ไกรฤกษ์) และบุตรชายทั้งสิ้น คือ ขุนพรพิทักษ์ (สิน ไกรฤกษ์) ขุนพรพิทักษ์ (เคลือบ ไกรฤกษ์) หลวงพิทักษ์ สุเทพ (รอด ไกรฤกษ์) ขุนบริบาลนิคมเขต และหลวงคุณสารสมบัติ (ลำไย ไกรฤกษ์) หลวงภักดีณรงค์และบุตรชายทั้ง ๔ คนได้บริหารงานด้านการปกครอง และนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่เมืองอุบลราชธานีให้มีความเจริญทางการคมนาคมและการพิมพ์ที่ทันสมัย

นอกจากนี้ยังวางรากฐานในการปกครองเมืองอุบลราชธานีอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ดำเนินการปฏิรูปการปกครองบรรลุนิติภาวะตามพระบรมราชโองบายตลอดรัชกาลสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

การดำเนินการปฏิรูปการปกครองตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๓๕ ถึง พ.ศ.๒๔๕๓ ข้างต้นได้เป็นหลักสำคัญในการปกครองเมืองอุบลราชธานีในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ และสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ซึ่งมีการปรับปรุงเขตการปกครองของเมืองอุบลราชธานีให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในการปกครองในแต่ละรัชสมัย กล่าวคือ

พ.ศ.๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเรียกเมืองที่เป็นศูนย์กลางที่มีอำเภอมารวมขึ้นอยู่ด้วยนั้นเป็น “จังหวัด” ทั้งหมด ดังนั้น เมืองอุบลราชธานีจึงเปลี่ยนเป็นจังหวัดอุบลราชธานี ในทำนองเดียวกันผู้ปกครองเมืองที่เคยเรียกว่า ผู้ว่าราชการเมืองนั้นก็ให้เปลี่ยนชื่อเรียกเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดทั้งหมดด้วย ทั้งนี้เริ่มต้น เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๙ ต่อมาได้มีประกาศเรียกนามเมืองเป็นจังหวัด เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๔๖๐ ซึ่งในท้ายประกาศดังกล่าว บริเวณจังหวัดอุบลราชธานี มี ๑๒ อำเภอ กับ ๒ กิ่งอำเภอ ดังรายละเอียดดังนี้

๑. อำเภอเมือง	เปลี่ยนชื่อเป็น	อำเภอเมืองอุบล
๒. อำเภอตระการพืชผล	เปลี่ยนชื่อเป็น	อำเภอเขื่องใน
๓. อำเภอเกษมสีมา	เปลี่ยนชื่อเป็น	อำเภอม่วงสามสิบ
๔. อำเภอโขงเจียม	เปลี่ยนชื่อเป็น	อำเภอสุวรรณวารี
๕. อำเภอพนานิคม	เปลี่ยนชื่อเป็น	อำเภอขุขันธ์
๖. อำเภอมหาชนะชัย	เปลี่ยนชื่อเป็น	อำเภอฟ้าหยาด
๗. อำเภอคำเขื่อนแก้ว	เปลี่ยนชื่อเป็น	อำเภอลุมพุก
๘. อำเภออำนาจเจริญ	เปลี่ยนชื่อเป็น	อำเภอบุ่ง
๙. กิ่งอำเภอเสนางคนิคม	เปลี่ยนชื่อเป็น	กิ่งอำเภอหนองทัพม้า (ขึ้นกับอำเภอบุ่ง)
๑๐. อำเภวารินชำราบ	คงเรียกว่า	อำเภวารินชำราบ
๑๑. อำเภอพิบูลมังสาหาร	คงเรียกว่า	อำเภอพิบูลมังสาหาร
๑๒. อำเภอโยธยา	คงเรียกว่า	อำเภอโยธยา
๑๓. อำเภอเขมราฐ	คงเรียกว่า	อำเภอเขมราฐ
๑๔. กิ่งอำเภอชานุมาน	คงเรียกว่า	กิ่งอำเภอชานุมาน (ขึ้นกับอำเภอเขมราฐ) ^๑

^๑ ระลึก ธาณี, **อุบลราชธานีในอดีต**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (อุบลราชธานี : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๖),

ในวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๖๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้รวมมณฑลอุบลราชธานี มณฑลร้อยเอ็ด และมณฑลอุดร เข้าเป็นภาคเรียกว่า “ภาคอีสาน” ดังปรากฏในพระบรมราชโองการดังกล่าว ดังนี้

...เวลานี้การคมนาคมเจริญขึ้น ถึงเวลาสมควรที่จะจัดทำบำรุงมณฑลฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ คือมณฑลอุดร และมณฑลร้อยเอ็ด มณฑลอุบลให้ยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกมณฑลทั้ง ๓ ขึ้นเป็นภาค มีอุปราชกำกับราชการดังเช่นภาคพายัพ พระราชทานนามว่า ภาคอีสาน^๒

พร้อมกันนั้นก็โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้พระยาราชนิกุล สมุหเทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลอุดร ดำรงตำแหน่งอุปราชภาคอีสานอีกตำแหน่งด้วย^๓

ด้วยเหตุดังกล่าวกองบัญชาการภาคอีสานจึงตั้งอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี ส่วนจังหวัดอุบลราชธานีก็คงเป็นที่ตั้งกองบัญชาการมณฑลอยู่เช่นเดิมจนสิ้นรัชกาล เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๖๘ อันเป็นวันเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย รัฐบาลจำเป็นต้องลดค่าใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ ทั้งนี้แต่เดิมเงินรายได้ส่วนใหญ่ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การลดค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้ คือ การลดข้าราชการ หรือการลดตำแหน่งข้าราชการที่ไม่ค่อยจำเป็นลงในการบริหารราชการแผ่นดิน

ดังนั้นเมื่อพระองค์ทรงครองราชย์ได้เพียง ๔ เดือนเศษ พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีพระบรมราชโองการประกาศยุบเลิกตำแหน่งปลัดมณฑลทั่วพระราชอาณาจักร เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ.๒๔๖๘ โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.๒๔๖๘ เป็นต้นไป และต่อมาในวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๖๘ อันเป็นวันสุดท้ายของปีในช่วงเวลานั้น ได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกตำแหน่งอุปราชประจำภาคต่างๆ ลงเสีย คงให้เป็นตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลตามเดิม พร้อมกันนั้นได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกและเปลี่ยนแปลงมณฑลบางมณฑลใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในจำนวนนี้ก็โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิก

^๒ ประกาศเรื่องยุบและการปกครองมณฑลต่างๆ ในราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย) เล่ม ๔๒ ลงวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๖๘, หน้า ๔๒๓-๔๒๕, อ้างถึงใน ระลึก ธาณี, *อุบลราชธานีในอดีต*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (อุบลราชธานี : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙๓.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

มณฑลอุบลราชธานี และมณฑลร้อยเอ็ด โดยกำหนดให้จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดขอนแก่น จังหวัดสุรินทร์ รวม ๖ จังหวัด ไปรวมกับจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ รวมเป็นทั้งหมด ๙ จังหวัด เข้าเป็นมณฑลเดียวกันเรียกว่า “มณฑลนครราชสีมา”^๔

พร้อมกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมณฑลข้างต้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ย้าย ถอดถอนสมุหเทศาภิบาลในบางมณฑลเพื่อให้เหมาะสมอีกด้วย เป็นต้นว่า ให้พระยารณชัยชาญยุทธ สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลร้อยเอ็ดและพระยาศรีธรรมศกราช (ปิว บุนนาค) สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลอุบลราชธานี ออกจากราชการเพื่อรับบำนาญ ให้ย้ายพระยาเพชรลดา สมุหพระนครบาลไปเป็นสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครราชสีมา

ดังนั้นจังหวัดอุบลราชธานีที่เคยตั้งกองบัญชาการมณฑลตลอดมาในระหว่างที่จัดการปกครองส่วนภูมิภาคเป็นลักษณะเทศาภิบาลนั้น ต้องลดฐานะลงมาเป็นเพียงจังหวัดหนึ่งที่ขึ้นกับมณฑลนครราชสีมาเท่านั้น

ต่อมาในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนภูมิภาคอีกครั้ง คือ การประกาศพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ที่กำหนดให้จัดแบ่งระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้มณฑลต่างๆ ต้องยุบเลิกไปทั้งหมด และจังหวัดอุบลราชธานีก็เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารราชการแผ่นดินส่วนภูมิภาคที่ขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทยจนกระทั่งมาถึงปัจจุบัน

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ คนในจังหวัดอุบลราชธานีก็มีพัฒนาการปรับตัวเข้าสู่การปกครองแบบใหม่นั้นคือ การปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีระบบบริหารให้ราษฎรได้เลือกตัวแทนของตนเข้าไปบริหารการปกครองในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังปรากฏในเอกสารของนายอำ บัญไทย ซึ่งเป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อรับการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ข้อเสนอของนายอำ บัญไทยได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิดในสังคมอุบลราชธานีโดยเฉพาะการมีความคิดที่ก้าวหน้า ด้านสังคมวัฒนธรรมทางการเมือง การปกครองและวิถีการผลิตที่มองตามแบบแผนสังคมตะวันตกภายนอกที่เข้ามาในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรมนับตั้งแต่สนธิสัญญาเบาริง พ.ศ.๒๓๙๘ ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยต้องทำการผลิตผลิตผลทางการเกษตรเพื่อการส่งออกไปยังต่างประเทศที่เป็นประเทศอุตสาหกรรม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า

^๔ ระลึก ธาณี, อุบลราชธานีในอดีต, หน้า ๑๙๔.

จังหวัดอุบลราชธานีมีบุคคลที่มีบทบาทสำคัญระดับการบริหารการปกครองของรัฐบาลกรุงเทพฯ ในฐานะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายพอง สิทธิธรรม และนายเลียง ไชยกาล

๒) วิธีการผลิต แต่เดิมวิธีการผลิตของคนเมืองอุบลราชธานีนั้นมีการผลิตเพื่อยังชีพ โดยใช้แหล่งน้ำและทรัพยากรตามธรรมชาติของที่ตั้งถิ่นฐานในการทำนาข้าวและผลิตเกลือ รวมทั้งการหาของป่าที่มีทรัพยากรสำคัญที่เป็นพืช เช่น เร่ว กระวาน กานพลู รังน้ำเกลี้ยง ไม้สัก ชาด ไม้เนื้อหอม เป็นต้น ที่เป็นสัตว์ เช่น แรด กวาง ช้าง เป็นต้น ซึ่งส่วนเกินในการผลิตจะถูกนำไปเป็นส่วยต่อเจ้าเมือง และกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นผู้ปกครองเจ้าเมือง

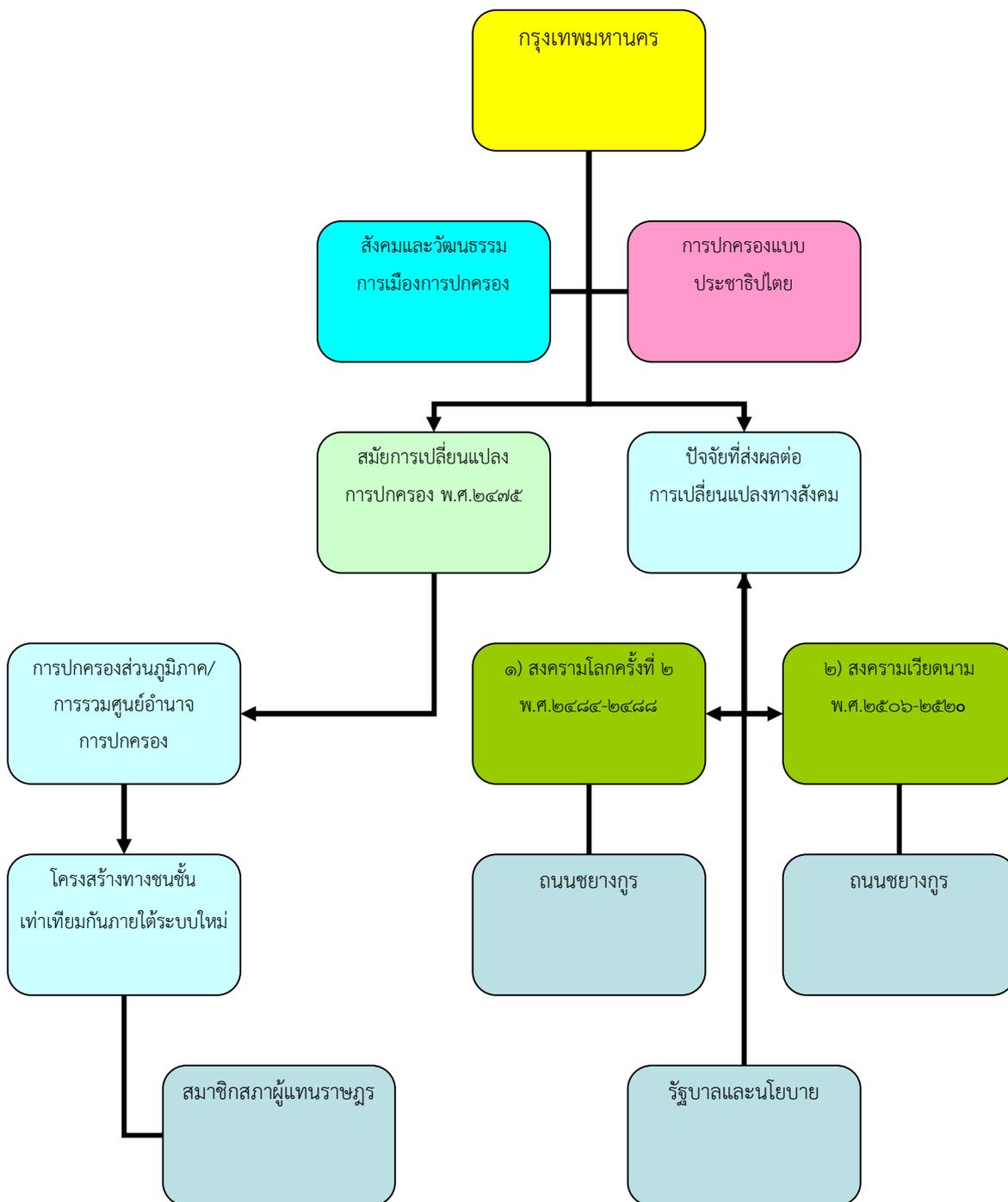
ต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปการปกครองใน พ.ศ.๒๔๓๕ ความจำเป็นของรัฐบาลกรุงเทพฯ ในการพัฒนาบ้านเมืองให้ทันสมัยได้ส่งผลต่อความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรในหัวเมืองต่างๆ ที่ต้องปกครองเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะความต้องการเงินตรามากกว่าของป่าที่ได้จากทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นจึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการเกณฑ์ส่วย

๖.๒.๓ ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของจังหวัดอุบลราชธานี

สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๒๐

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๒๐ ผู้วิจัยพบว่าบริบททางสังคมด้านการเมืองการปกครองทั้งภายในและระหว่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ดังจะพิจารณาตามแผนภูมิที่ ๒ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒ สภาพทางการเมืองการปกครอง และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๖๐

จากแผนภูมิที่ ๒ ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานีมีความสัมพันธ์กับบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คือ เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘ เหตุการณ์สงครามเวียดนามระหว่าง พ.ศ.๒๕๐๖-๒๕๒๐ ที่ส่งผลกระทบให้เกิดความหลากหลายในสังคมของเมืองอุบลราชธานีทั้งในฐานะ ศูนย์กลางทางการปกครองในภาคอีสานตอนล่าง ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในภาคอีสานตอนล่าง และ ศูนย์กลางของการตั้งฐานทัพอเมริกันในภาคอีสานตอนล่าง เหตุการณ์เหล่านี้ผู้วิจัยได้พิจารณาจาก พัฒนาการของถนนชยางกูร และบทบาทของถนนชยางกูรกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคนจังหวัดอุบลราชธานี ดังจะพบว่า

ถนนชยางกูรมีบทบาทที่สำคัญ คือเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์การทหารให้แก่รัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอินโดจีน ขณะเดียวกันถนนชยางกูรก็มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจด้วย กล่าวคือ ทำให้เกิดชุมชนขยายตัวเพื่อรองรับการเข้ามาของทหารอเมริกัน และคนนอกจังหวัดที่เข้ามาประกอบอาชีพบริการให้กับทหารอเมริกัน ดังจะพบว่ามี ธุรกิจบริการเกิดขึ้นในถนนชยางกูรเป็นจำนวนมาก

แม้ว่าภายหลังจากถอนฐานทัพของประเทศไทยออกไปแล้ว วิถีชีวิตของคนอุบลราชธานีก็ได้ก่อร่างและขยายชุมชนทางเศรษฐกิจต่อเนื่องตามความเจริญของสังคมเมือง ที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการ และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ตามนโยบายของรัฐบาลไทย ดังนั้นถนนชยางกูรจึงกลายเป็นถนนหลักทางเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานีมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๒๐ ผู้วิจัยขอสรุปดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๓ แสดงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๒๐

แบบเดิม	การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
๑. การเมืองการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล	๑. การเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. โครงสร้างทางชนชั้นเปลี่ยนเป็นแบบแผนเดียวกับกรุงเทพฯ คณะอาญาสี่ถูกปรับให้เป็นผู้ช่วยข้าหลวงที่มาปกครอง - ชนชั้นผู้ปกครองได้รับผลประโยชน์เป็นเพียงเงินเดือนจากกรุงเทพฯ ส่วนผลประโยชน์อื่นๆตามที่ได้รับแต่เดิมต้องถูกส่งไปกรุงเทพฯ โดยตรง	๒. โครงสร้างทางชนชั้นเปลี่ยนเป็นแบบแผนเดียวกับกรุงเทพฯ ประชาชนสามารถเลือกตัวแทนของตนให้เข้าไปบริหารประเทศในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

แบบเดิม	การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
๓. การเกณฑ์ทหาร	๓. การเกณฑ์ทหาร
๔. การเกณฑ์ส่วยเป็นเงินตรา	๔. การเสียภาษีเงินได้ตามประมวล กฎหมายรัฐธรรมนูญ
๕. การพระพุทธศาสนาแบบ “ธรรมยุติกนิกาย” ตามแบบแผนกรุงเทพฯ เป็นกลไกในการถ่ายทอด ด้านการศึกษา วัฒนธรรม และการปกครองร่วมกับ ข้าหลวงต่างพระองค์จากกรุงเทพฯ	๕. การปกครองคณะสงฆ์โดย มหาเถรสมาคม การเผยแพร่พุทธศาสนา ตามนโยบายของมหาเถรสมาคม
๖. การศึกษาตามแบบแผนที่รัฐบาลกรุงเทพฯ กำหนดจากกระทรวงธรรมการ	๖. การศึกษาตามแบบแผนที่รัฐบาล กำหนดจากกระทรวงศึกษาธิการ
๗. วิธีการผลิต ผลิตภัณฑ์	๗. วิธีการผลิต ผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งออกและ เพื่อการค้า
๘. ความสัมพันธ์ทางการค้ากับคนจีน คนพื้นถิ่น	๘. ความสัมพันธ์กับคนต่างวิถีภายใต้ สงครามโลกครั้งที่สอง และสงครามเวียดนาม

จากตารางที่ ๑๓ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ระหว่างพ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๒๐ ข้างต้น จะเห็นได้ว่าสังคมเมืองอุบลราชธานีมีการปรับตัวตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมตามปัจจัยทางการเมืองการปกครองภายใน และปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศเป็นสำคัญ อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นเอกภาพเดียวกับรัฐบาลกรุงเทพฯ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือการเปลี่ยนแปลงในด้านวิธีการผลิต การพัฒนาจังหวัดให้เป็นสังคมเมือง ดังจะพิจารณาได้จากร้านค้าและชุมชนที่ขยายตัวตามพัฒนาการของถนนขยางกูร ตั้งแต่สมัยแรกเริ่มจนเข้าสู่สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง และสงครามเวียดนาม ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญในความเป็นสังคมเมืองอุบลราชธานีในปัจจุบัน

๖.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๒๐ ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเมืองอุบลราชธานี ภายใต้กรอบแนวคิด ๒ ประการ

ประการที่หนึ่ง เมืองอุบลราชธานีในฐานะที่เป็น “ท้องถิ่น” บริเวณภาคอีสานตอนล่างที่มีพัฒนาการการดำรงชีวิตของผู้คนกับวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยลุ่มน้ำมูล ลุ่มน้ำชี และลุ่มน้ำโขงที่หล่อเลี้ยงความเจริญเติบโตของเมืองอุบลราชธานีตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ประการที่สอง เมืองอุบลราชธานีในฐานะที่เป็น “ท้องถิ่น” ที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐที่เป็นศูนย์กลางทางการปกครอง ซึ่งมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอาณาจักรที่เป็นศูนย์กลางในการปกครองในสมัยต่าง ๆ ดังนี้

ก) สมัยรัฐจารีต สมัยการปกครองแบบอาณาจักร ได้แก่ สมัยอาณาจักรเจนละ สมัยขอมโบราณ สมัยล้านช้าง สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๔

ข) สมัยปฏิรูปการปกครอง พ.ศ.๒๔๓๕ สมัยการปกครองแบบรัฐประชาติสมัยใหม่ที่มีการกำหนดอาณาเขตและดินแดนที่ชัดเจน คือ การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จนถึงสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย พ.ศ.๒๔๗๕

ค) สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบประชาธิปไตย พ.ศ.๒๔๗๕ จนถึง พ.ศ. ๒๕๒๐ สมัยการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ให้ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งตัวแทนไปเป็นตัวแทนในการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครอง

อย่างไรก็ดี พัฒนาการ “ท้องถิ่นของเมืองอุบลราชธานี” ๓ สมัยข้างต้นนั้น ยังสัมพันธ์กับสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคอินโดจีน ที่รัฐบาลฝรั่งเศส รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้เข้ามามีบทบาทในฐานะมหาอำนาจทางอาณานิคม และมหาอำนาจของการปกครองตามระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตย ภายใต้ความสัมพันธ์ดังกล่าว “ท้องถิ่น” ของคนบริเวณเมืองอุบลราชธานี จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตนให้สอดคล้องกับยุคสมัยและสถานการณ์ที่เข้ามาสัมพันธ์

กล่าวโดยสรุป การศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.๒๔๓๕-๒๕๒๐ เป็นการศึกษาเพื่อให้เห็นพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคนในท้องถิ่นเมืองอุบลราชธานีที่ปรับตัวตามวิถีกายภาพของที่ตั้งและตามวิถีที่ต้องมีความสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมืองการปกครองกับสังคมภายนอกที่เข้ามามีบทบาท ทั้งนี้ผู้วิจัยตระหนักดีว่า การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.๒๔๓๕-๒๕๒๐ ยังไม่ครอบคลุมประเด็นการศึกษาอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตของคนตามกลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวิถีการผลิตในแต่ละชาติพันธุ์และสังคมวัฒนธรรมทางการเมือง การปกครอง การศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์สังคมเมืองอุบลราชธานีให้ครบทุกด้านอาจต้องใช้เวลา และความเป็นสหสาขาของศาสตร์ในการศึกษาต่อไป

อย่างไรก็ดี ผลจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.๒๔๓๕-๒๕๒๐ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยดังนี้

๑) ด้านประเด็นเนื้อหา ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาหลักที่มีข้อมูลมากที่สุดในการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมเมืองอุบลราชธานี คือ การเมืองการปกครอง ซึ่งสามารถนำมาต่อยอดในการศึกษาความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ในเมืองอุบลราชธานี โครงสร้างทางชนชั้น วิธีการผลิต และวิถีการดำเนินชีวิต

๒) วิธีการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมเมืองอุบลราชธานี ควรพัฒนาแบบบูรณาการศาสตร์กับแนวคิดและวิธีการศึกษาแบบสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และคติชนวิทยา อันจะทำให้มีข้อมูลและมุมมองในการศึกษาสังคมเมืองอุบลราชธานีได้อย่างหลากหลายและรอบด้าน

๓) หลักฐานในการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมเมืองอุบลราชธานีนั้น ควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เก็บหลักฐานให้ครอบคลุม เช่นหลักฐานประเภทบอกเล่าของบุคคลสำคัญ และบุคคลผู้ร่วมสมัย และเหตุการณ์สำคัญของเมืองอุบลราชธานี

๔) การถ่ายทอดงานวิจัย ควรมีการนำผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์สังคมเมืองอุบลราชธานี จัดทำเป็นหนังสือ และกิจกรรมทางวิชาการ เพื่อถ่ายทอดให้แก่สถาบันทางการศึกษาในระดับภาครัฐและเอกชน ตามวาระครบรอบวันสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเมืองอุบลราชธานี

๕) ประเด็นการศึกษาประวัติศาสตร์ทางสังคมเมืองอุบลราชธานี ควรเป็นประเด็นศึกษาในบริบททางสังคมของเมืองอุบลราชธานีทุกสมัย อันจะทำให้เห็นพัฒนาการทางสังคมของเมืองอุบลราชธานีมีความสืบเนื่อง